

EMVSZ konferencia, 2012. november 30. Budapest

Demokratikus jogállam: jog-álom?

Kolláth György

www.kollath.com

/az előadás olvasható már ezen a honlapon/

Életút

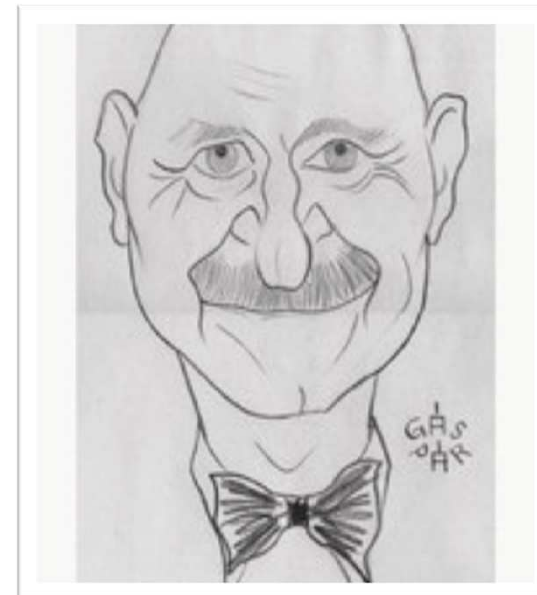
Kolláth György Béla: szolnoki születésű, budapesti ügyvéd, közigazgatási és alkotmányjogász. Szolnok: 1965 a Versegly Ferenc Gimnáziumban kitűnő érettségi. 1971: a szegedi JATE Jogi Karán summa cum laude diploma. Szakvizsgázott. Fél komolyan öregségi önnnyugdíjas.

Pálya: tanácsi dolgozó, minisztertanácsi főosztályvezető-helyettes, minisztériumok törvényelőkészítő főosztályvezetője, miniszteri biztos, közben egyesület-kutató, kormányhivatali főtanácsadó, prevenció intézet helyettes vezetője, 2000. óta ügyvéd. Alkotmány-, közigazgatási, média- és sportjogot, általános jogot oktat egyetemeken, ill. főiskolán, az ELTE és a TF c. docense. Évente teljesít mintegy 1000 szakkommentárt. Hobby: mindenféle sport, filmek, szerkesztő-műsorvezető a Klubrádiónál.

Kutatási terület: emberi jogok, államszervezet, civil társadalom és közhatalom, alkotmányos intézmények, közigazgatás, sportjog, médiajog, továbbá *humor a jog mindennapjaiban*.

Önállóan kimunkált, főbb törvényjavaslatok: állami kárfelelősség, kisajátítási jog, egyesületi jog, nemdohányzók védelme, kamarai jog, családi mediáció, sportbiztonság, kisebbségek választása, a prostitúció állami kezelése témaköreiben.

A **Marton Frigyes Emlékdíj birtokosa a közéleti humor** kategóriában. Jászladány díszpolgára. Ex-sportkuratóriumi elnök.



Térben és időben

Minden rangos autonóm közösség elemez szakmai dilemmákat, kihívásokat. **Megtisztelő közreműködni** abban, ahogyan ezt az EMVSZ teszi. Különös súlyt ad ennek, ha a kompetencia folytán „végstádiumba hajló”, nehéz köz- és magánügyeket kell megbeszélni. Talán nem főszereplő itt a jog, de - bár lényegét illetően felelősséget hordozó norma, garancia és korlát - mégsem hátramoszdító. Fontos tudni, hogy miféle jogelvek, keretek és kritériumok szabják meg az önök kezébe tett közhatalom élő működésének módját, esélyét és biztosítékait. Mindezt egyszerűen, szakosítva a jogállam rendjének is hívhatjuk.

Ha a hazánk beüzemelés alatt ketyegő közjogi szisztémáját egyetlen kifejezéssel kéne jellemezni, akkor az a (demokratikus) jogállamiság lenne. **Térben és időben döntő vonás** volna, ill. lesz ez. Ha működik, jut előre általa más alkotmányos és szakjogi intézmény is. **Ha helyben jár vagy csúszik visszafelé**, akkor az a többi alapértéket is lerontja. Ez évtizedekre szóló lecke: akár belátjuk és akarjuk, akár nem. Gyakori sóhaj **baj esetén: tilos illet egy jogállamban megtenni!** Időszerű a kérdés: mit nem lehet, min múlik, s hogy van ez?

A kabaré-látnok (be)mondása

Volt Hofi Gézának egy bizarr poénja a rendszerváltozás hajnalán. Így szólt az anyósához: -Anyuka, jogállamban fogunk élni. A válasz: -Én, fiam nem költözöm már sehová!

Vajon ma mit mondana?



Szivárvány, délibáb, önérdék

1989/90-ben azt gondoltuk, hogy **a jogállamiság lesz** a rendszerváltozás **szivárványa**: szép, színes, jó ránézni, új és különleges érték. 22 év múltán ugyanerről **már inkább azt tartjuk, hogy a rendszerváltozás délibábjá: olykor van, máskor nincsen.** Szerencse is kell hozzá, néha színtelen és a feje tetején áll. Hortobágyon sem mindig látható. Gyakran elérhetetlen, ill. megfoghatatlan.

Társadalom-szervezőmód 3 ismert: demokratikus jogállamiság, felsőbbbségi diktatúra, káoszba hajló anarchia. Sorcsapás, ha egyszerre **mindhárom** rátelepszik egy országra. Választani kell: ez volt '89-90 krédója, s ez ma is. Európa országaiban vagy jogállamiság van és lesz, vagy jöhet valamiféle irányított, felsőbbbségi államrezon: **demokratúra, kamukrácia, autokrácia.** A megoldatlanságok, képtelenségek színezékeként pedig belopakodik, **szétterül az anarchia.** Mi 89-ben jól választottunk, érdemes **kitartani** mellette. Mert ha nem? **Önérdékű személyi ambíciót nonszensz rendszer-hibaként meg(ít)élni.** **Intelem: ha a krokodil a kezedből eszik, enni fog a lábadból is.** **A szerencse forgandó.**

Diktatúrából demokrácia

Nem lehetne olyan társadalmi alrendszer, ami juszt sem jogállami (pl. szociálpolitika, egészségügy, oktatásügy, választás, pártpolitika, helyhatóság, pénzvilág). **A jogállamiság ugyanis a személyek helyett a törvények, alkotmányos intézmények uralma, s összjátéka: ezért általános, eurojogi és honi közjogi fundamentum, majd' minden mást determináló alapérték.** /Nem így pl. a pluralizmus: **nem muszáj** mindennek plurálisnak lennie, bár a piac, a verseny szabadsága erre ösztönöz és tendál. Szintén **nem kell mindennek demokratikusnak sem lennie**, pl. a jogsértők megbüntetése, a jogerős döntés teljesítésének kikényszerítése aligha e szerint kívánatos./ Viszont a **demokratikus jogállamiság összetartozó fogalom-pár: az egyik hiánya a másikat is kétségessé teszi.** A kétség jogállami közállapotainkra is kihat. Külhoni barátaink, *szövetségeseink előtt bizarr sikert* aratott egy **példabeszéd**. Magyarország az utóbbi 25 évben rendkívüli, néha keserű változásokon ment keresztül. **Diktatúrából lett demokrácia:** majdnem úgy, ahogy rekonstruálnák az omlettből a friss tojást. A **legvidámabb barakkból a legszomorúbb pláza** lettünk? A politikai fordulatok feszült éveit éljük.

Jogász és huszár keveréke

Hazámat jogi szempontból **esetjáték szimbolizálja. Leeresztett vasúti sorompó, hosszú lehet a várakozás, 3 honpolgár-típus érkezik.**

1) A **béketűrő** megáll és fogyó türelemmel vár. Talán káromkodik, eszik-iszik, telefonál, kiönti a hamutartót, de **nem mozdul**. Arányuk: kb. 35-40 %: **főleg nők** döntenek így.

2) A **tüzes magyar** bármi áron kikerüli vagy tönkre teszi a (fél)sorompót: erővel átmegy rajta. Arányuk kb. 15-20 %: **főleg macsó férfiak** tesznek így.

3) A **fennmaradó közel 40-50 %** folyton rohanna, kihívást lát minden helyzetben. Kicsit vár, ám az utolsó pillanatban, kockáztatva iparkodik átcsúszni a vonat előtt vagy gyalog a sorompó alatt. Autóval pedig dühösen kivág a sorból, tolat, megfordul és **kerülő utat keres**.

A 2) és 3) együtt: minél nagyobb az ember arca, terepjárója, annál gyakoribb a **frusztrált, veszélyes próbálkozás. Ilyen a jogállamunk is.** Nem újdonság ez. Otto von Bismarck, a Vaskancellár mondta 200 éve: minden magyar egy jogász és egy huszár keveréke. **Kardunk rozsdás, szavakkal vívunk. Nem szoktunk időben leszállni a magas lóról.** Következik néhány **közjogi sarokpont**, tömörítve:

Jogállami Tízparancsolat

- 1.) A (pártállami) diktatúra és a demokratikus jogállam lényegüket tekintve két külön világ.
- 2.) A jogállamiság más alkotmányos értékekkel, minőségekkel összhangban, egymást erősítve éri el célját. Ilyen pl. a szabad, fair választás, s a diszkrimináció mentesség.
- 3.) A jogállamiság tény és igény: már bizonyos szinten elért állapot és 100 %-osan soha nem kész, perfekt, lezárt helyzet. A jogállam evolúció, de nem revolúció.
- 4.) A jogállam nem a jogászok, hanem a törvény uralmát jelenti –független igazságszolgáltatással a végponton.
- 5.) A jogállam morális alapokra is épülő eszmény, mely a törvénytisztelet köré szerveződik, kifejezve, hogy a jogot be kell tartani és tartatni, viszont semmi más nem kötelező általánosan, csak a „törvény”.
- 6.) A jogállamiság alfája és ómegája a biztonságos rend mind a jogalkotásban, mind a jogalkalmazásban. A jogállamiság döntően minőségi kategória, és nem mennyiségi mérlegelés végeredménye.
- 7.) Egy jogállamban semmilyen cél nem szentesítheti az eszközt. Jogállamban nincs és nem is lehet politikailag vagy társadalmilag hasznos, netán „igazságos” jogsértés.
- 8.) A jogállam maga is sokrétű fogalom, belső összetevői pl. a jobbiztonságtól a normavilágosságon át a hatalommegosztás rendszerének tiszteletben tartásáig húzódnak.
- 9.) A jogállamiság az érdemi, az eljárási és a végrehajtási szabályok tiszteletét egyaránt igényli, sőt a korrekt jogértelmezés és a fair teljesítés is ide sorolható. Jogállamban a jog: társadalom-szervező érték, ezért a társadalom egyes alrendszerének működéséből (pl. egészségügy, oktatás, pénzvilág) sem számúzhető elvi követelmény.
- 10.) A magyarországi jogállamiság is „csatlakozott” az EU-hoz, részese lehetne annak formálódó föderációjának. Így a közös alapértéket jelentő jogállamiságnak számos fontos eurójogi: piacgazdasági, versenyjogi és emberi jogi összetevője, kihatása van.

Elvben és/vagy gyakorlatban

A legtöbb kritérium magától értetődő, példán megvilágítható. Kiegészítés: a jogállam minősége, **beágyazottsága nem örökidejű, nem végleges.**

Nemzetközileg is többféle modellje lehet: láthatóan más ez az USA-ban, mint Európában. **Érték-elvűsége elvben szilárd, a gyakorlatban többarcú.**

Elvileg, s rendesen a **jog a társadalom-tudományok matematikája.** **Egy jó jogszabály olyan tiszta, mint egy matek képlet,** egy fölösleges vessző sincs benne. **Eltávolod(t)unk ettől. Evezredes axióma is borul:** ti., hogy *a törvény nem tudása nem mentesít.* **Ha visszamenőleges negatív jog** képződik „igazságosság” címen, akkor **hogyan tudta volna a kárvallott a jogtudatát és életviszonyait a később jövő norma büntető parancsához igazítani?!** Ilyenkor a felelősségét megalapozó feltevés eleve kamu.

Gyakorlatilag megtehető, bár nem helyes hogy aktuálpolitikailag kijelentik: intézkedésünkre immár **törvény van, tehát az „törvényes”, és különben se kössék meg a politikai kezét.** **Vitatom ezt.**

A jogállam **nem ok nélkül demokratikus.** **Azért minőségi, jóhiszemű együttműködést feltételező kategória,** mert **valódi korlát és mérce mindenféle (társadalmi-gazdasági-politikai) cselekvés számára.** Ez nem hibája, hanem a lényege, mert **demokráciában mindenki hatalma részleges, ellenőrzött és korlátos.** Kötött koordináta-rendszer, melyből kitörni szent cél okán is tilos. **Sehol sem beteljesült állapot a jogállam, hanem program is: így a cél+irány sem tetszőleges.**

Jog és/vagy igazság

Komp-ország vagyunk még. Kevés az eddig eltelt 22 év, ráadásul most megtorpantunk. Jelzései: a rapid jogalkotás több tucatnyi rossz törvénye, az el nem végzett egyeztetések, hatásvizsgálatok büne, s az ekként kárt okozó állam elként felelőssége. Ám ami itthon még elmegy, az **elbukik az Unió jogvédelmi rendszerében.**

Sok a **túlzó megközelítés.** A jogállamiságnak a feltétlen **igazságosság nem magában foglalt része.** Közember, újságíró, politikus véli így: **ami buta, embertelen, igazságtalan, az semmiképpen nem jogállami.** Ez olykor, s a jelenkori AB-gyakorlat tükrében: **nem igaz.** Deák Ferenc híres mondása kijózanító **/igazságot fenn, a Mennyben szolgálatnak, itt, lent a Földön legfeljebb jogot!/. Nem az anyagi igazsághoz, hanem a jogi utak, a jogorvoslati lépcsők végig járásához van jogunk.**

Jogállam egyenlő...

Az Alkotmánybíróság (AB), mint legfőbb (?) jogőr: részben önhibáján kívül leértékelődött, elszürkült, politikailag túl-konzolidálódott. Nem volt mindig így. **20 éves, nívós gyakorlatában** a testület a jogállamiság főbb összetevőit, válfajait így munkálta ki: **Jogállam egyenlő jogbiztonság, kiszámíthatóság, normavilágosság, hatalommegosztás, az eljárási garanciák védelme, a formális jogállam és az igazságosság kapcsolatrendje, az alkotmányos büntetőjog mibenléte, a felek eljárási pozíciójának korrekt megállapítása, s benne pl. a fegyverek egyenlőségének elve, a közigazgatási határozatok bírósági kontrollja, a közigazgatás törvény alá rendelése, az alkotmányos szervek együttműködési kötelezettsége, a közhatalmi szervek demokratikus legitimációja, a közjogi érvénytelenség megállapíthatósága, a minősített (2/3-os) többség megkövetelése, az alapjogi kétharmad vizsgálata, az ígérvények sorsa, a bizalomvédelem, a szerzett jogok védelme, a várományok sorsa, a visszamenőleges, negatív jog tilalma, az időmúlás jelentősége, az átmenethez kellő idő szükséglete, s az ún. alkotmányos idő lehető kímélete. 21 tétel!**

Laikus vélekedés szerint ez sok, szűkítés kell. Szerintem ellenkezőleg: tágul a horizont, új területek, védendő értékek, s kerülendő jogi csapdák jelentkezhetnek. **3 példa:** a) a **kollektív, ill. a III., sőt a további generációs jogokkal** ki fog bővülni az oltalmak zónája. b) már **ma is jogállami követelmény volna, lehetne a kollektív büntetés (pl. a megtizedelés) tilalma.** c) meg kell **határozni az alkotmány(osság) belső összetevőinek egymáshoz mért súlyát, „hierarchiáját”, a fundamentumok és a részlet-normák vetélkedésének feloldását: a tartalmi, akár örökörvényű alkotmányosság normatív alapelveit, kőbe vésett normáit.**

Szemezgezzünk

Jogbiztonság vs. tények: a **jogalkotói joggal való visszaélések**, a hatályba sem lépett törvények átszabása, a végrehajtási normák késedelme, **egyéni indítványra, egyeztetés nélküli sumák törvényalkotás**. **Kiszámíthatóság** vs. tények: magántulajdonú vállalkozások *közterheinek ötletszerű, évközi súlyosítása, tollvonással jövő megszorítások, banki etc. elvonások* megállapodás-ellenes, évközi bevezetése. **Kiszámíthatóság helyén egy csöpp beszámíthatóság** is jól jönne?! **Normavilágosság** vs. tények: politikai” (pl. pártfelelősség, nyugdíjvédelem), törvények **lőzungot jelölő és érő fogalmak**, „**törvényesítése** értelmező normáinak hiánya, kuszasága, ellentmondásos, értelmezhetetlen jellege, egyezményes tartalmú köznapi kifejezés 5-6 féle jogi definiálása. **Hatalom-megosztás** vs. tények: **de jure** immár az **Alaptörvény** normája is ez, ellenben **de facto tény annak megpulykázása, kiüresítése**. **Alkotmányjogi minimum: a népfelség minden hatalom kezdete és vége, mindenki hatalmát kontrollálni kell az önkény megelőzésére**. **Visszamenőleges, negatív jogalkotás tilalma** vs. tények: 98 %-os különadó az előző hatalom kedvezményezettjeire, nyugdíj-megvonás. **Alkotmányos, ill. kellő, átmeneti idő** vs. tények: bírói kényszernyugdíj, szerencsejáték- tarvágás. **Alkotmányos szervek jóhiszemű együttműködési kötelezettsége** vs. tények: **nem mindegy, hogy az előadás prezentációját osztjuk-e meg, vagy az országot.**

Nyerő 21-es?

A fenti 21 tétel zöméhez **más is tud pro és kontra esetet** illeszteni. Fejlődésük az **ezredfordulóig kb. fele-fele arányban pozitív** megvalósulást, s ugyanennyi további húzóerőt jelzett. Egyiküknél **sincs előre lépés 2010 nyara óta**. Rom(bo)lásuk alkotmányosan kontraproduktív. Ha **a jogállam normáit a közhatalom önérdékűen, könnyű kézzel kezeli, elveszti morális alapját a másokon való számon kérésnek**. Az ész pesszimista, az akarat optimista. Vetélkedésük eredménye megjósolhatatlan. Szemléltető poén I.: **a törvényalkotó az intenzív osztályon, súlyos betegen lapozza a Bibliát**. Maga meg mit csinál? - kérdezi az orvosa. **Joghézagot keresek**. Nem jut(unk) így semmire. Úgy sem, ha a jogállamiságot megalkuvóan, **morális deficittel ellentét-párba állítjuk más minőséggel**. Idézet a Pesti Ügyvéd 2012. novemberi számának 7. oldaláról. Mit igényelnek a vállalkozók a jogtól c. tudósítás záró-blokkja: „A záróbeszédében **dr. Sárközy Tamás, a Magyar Jogász Egylet elnöke** arról szólt, hogy **a konferenciasorán elhangzott két koncepció közül – a demokrácia a jóléti társadalmakra van modellezve, szemben azzal, hogy a jogállam elsődleges érték – a középút a helyes.**” *Képtelenség: alkotmányjogi nonszensz vagy csapda volna ez. Valami olyasmi, mint a tengeralattjáró repülőgép, vagy az önmegsemmisítő lemez J Bondnál. Az is-is eredményében: sem-sem. Poén II. : paraszt bácsi kimegy az ólhoz és behajít a disznókhöz egy szőke parókát. -Nincs többé korpa, csak gyönyörű haj!*

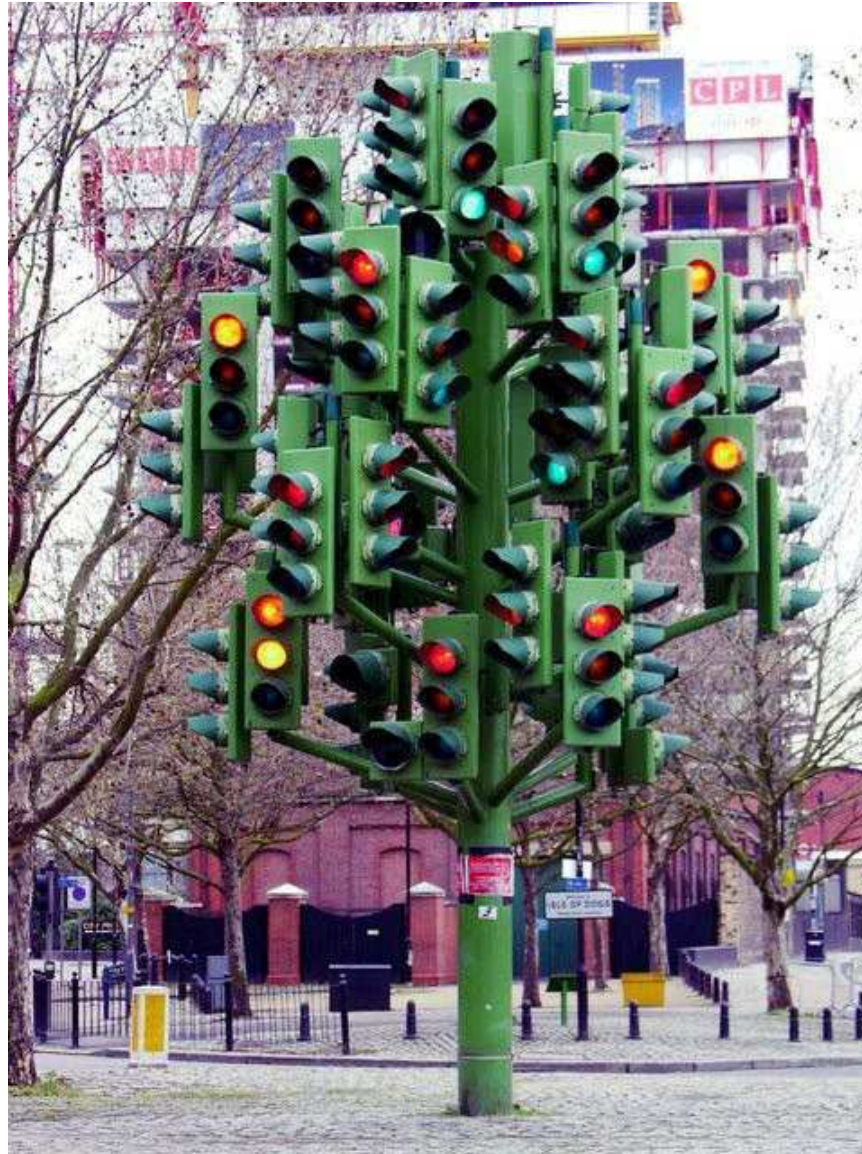
Hogyan tehetnék jobbá a jogállamot? Pl. felelősséggel! Skandináv minőség-biztosítás, anno: *a frissen elkészült ágyú csövére ráültették annak készítőjét a legelső lövés alkalmával. Legyen övé a kockázat az esetleges silány munkáért, mivel akkoriban gyakori volt, hogy mindjárt az elején szétrobbant az új fegyver.*

Hány Ülő Bika akadna itthon?

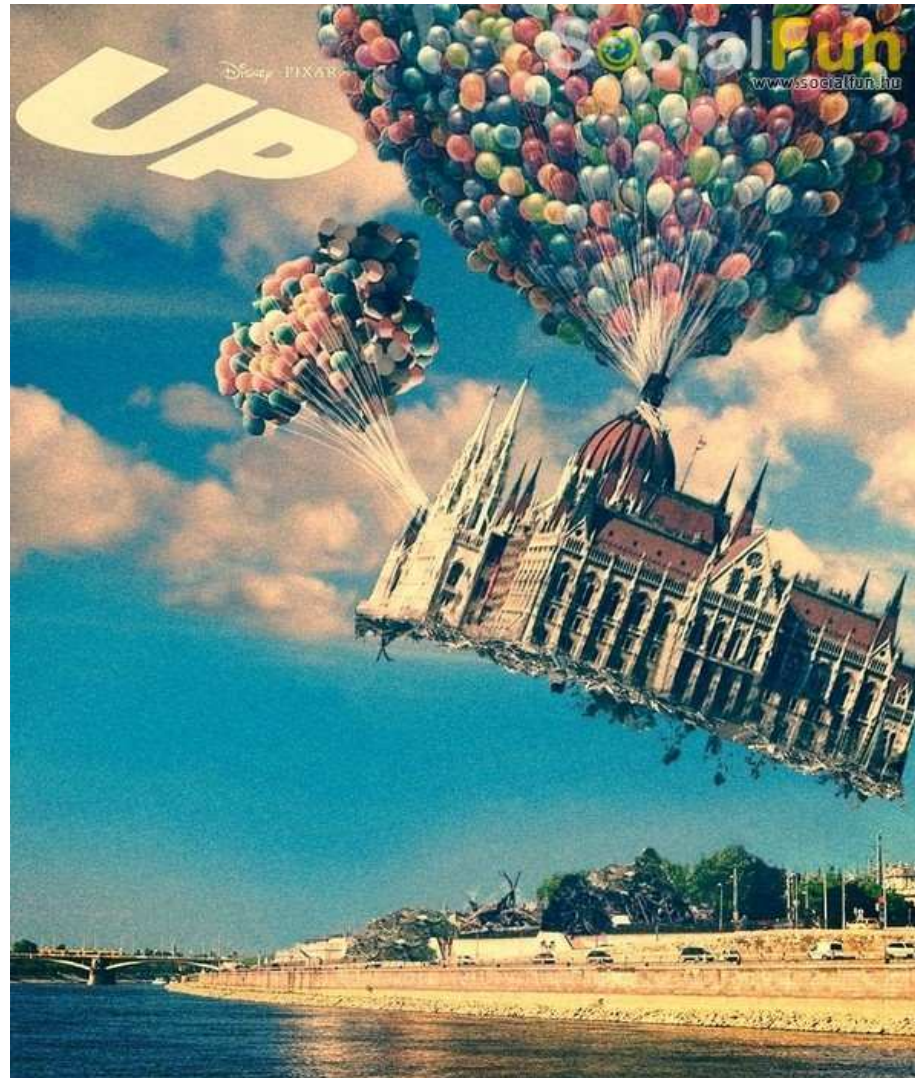
Összehasonlító jog, vállalásaink

Uniós alapértékek, **alapszerződés 2. cikke**: Az unió az **emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok** - ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait - tiszteletben tartásának értékein alapul. Ezek az értékek közösek a tagállamokban, a pluralizmus, a megkülönböztetés tilalma, a tolerancia, az igazságosság, a szolidaritás, valamint a nők és a férfiak közötti egyenlőség társadalmában. **Minden szó világos? Veszi ezeket itthon komolyan mindenki!?** Az Unió Alapjogi Chartája preambulumának kivonata: Szellemi és erkölcsi öröksége tudatában az Unió az **emberi méltóság, a szabadság, az egyenlőség és a szolidaritás oszthatatlan és egyetemes értékein alapul, a demokrácia és a jogállamiság elveire támaszkodik.** Tevékenységei középpontjába az egyént állítja, létrehozva az uniós polgárság intézményét és megteremtve a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térséget. ..Az Unió... **biztosítja a személyek, a szolgáltatások, az áruk és a tőke szabad mozgását, valamint a letelepedés szabadságát.** Ennek érdekében a társadalmi változások, a társadalmi haladás, valamint a tudományos és technológiai fejlődés fényében szükséges az alapvető jogok megerősítése e jogoknak egy chartában való kinyilvánítása útján. Lássuk be és lássuk tisztán: **külföldről - a tisztánlátás, s a kijavítás előmozdításán túl - nem jön varázsütésre honi megoldás. Ergo vagy olyan (minőségi!) jogállamunk lesz, mint amelyet megengedhetünk magunknak, vagy olyan, amelyet kinnal eltűrünk, és akkor bizony meg is érdemelünk. Jog(+)állam, nomen est ómen: oszt Amen?! Kép(telenség)ek zárásul:**

Megannyi tilalomfa: követhető?



(F)elszálltak?



Egyéni indítvány, vastagbőr, bakugrás,
közjogi remekmű



Az egyesült széthúzás nemzete

Máma már nem hasad tovább



Álom, világ, nemzet, Ady

„TISZTA ÁGYAT ÉS TISZTA ASSZONYT
ÁLMODIK S VÍGAN FELKACAG.
KICSIT TÖBB BÉRT, EGY JÓ TÁL ÉTELT,
FOLTATLAN RUHÁT, TISZTESSÉGET
S EMBERIBB SZAVAKAT.”

ADY ENDRE: ÁLMODIK A
NYOMOR

Tréfa: az angol ülve gondolkodik, a francia állva, az amerikai asztra tett lábbal, az orosz betárazva, az indiai jógázva, a magyar meg utána (post festa).
Igaz?!



***"Ha mindig igazat mondasz,
semmire sem kell emlékezned."
(Mark Twain)***



Legyen béke+legyen kölcsön, csak ne
legyen békekölcsön!

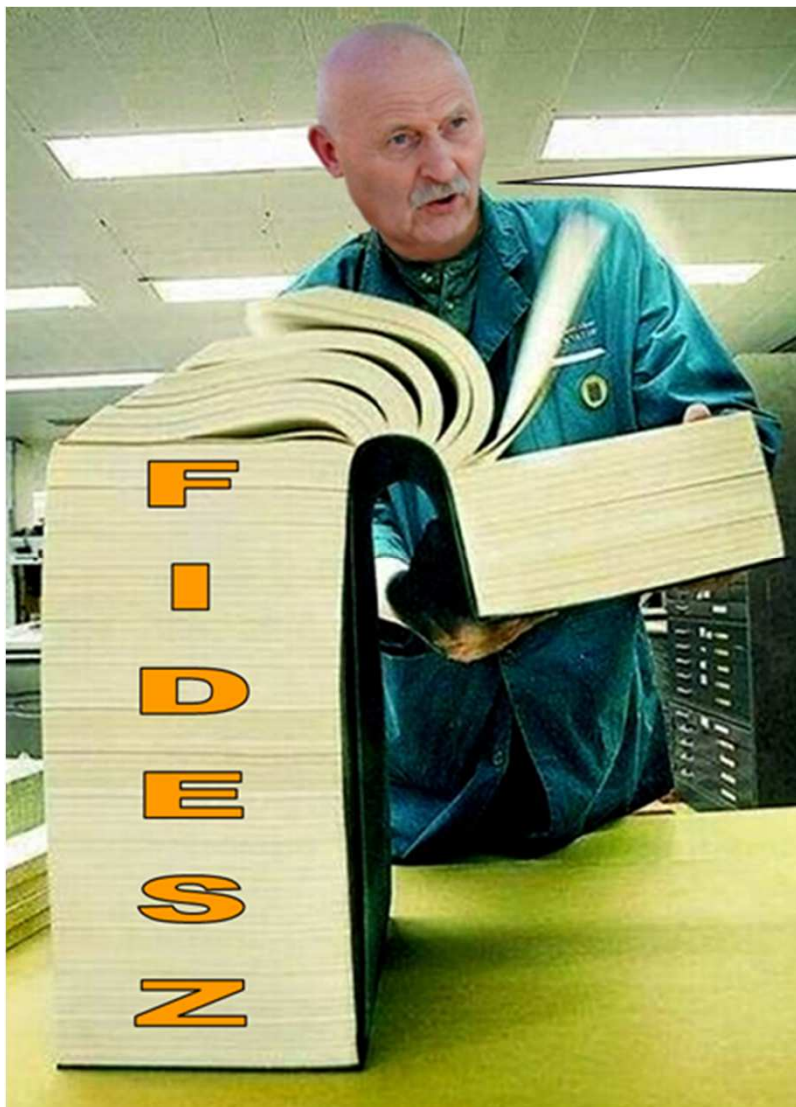


A kormány kitart, az EU betart(at)

A jogi kultúra is botrányos. Eltorzult arccal fogják a fejüket külhoni barátaink, szövetségeseink, kollégáink. Lassan az Unió lényege rendül(het) meg, ha az EU-ban Münchhausen báró, a szőnyegen repülő fundamentalista, a határtalan hittérítő, a szómágus, a cseles középjátékos, az irredenta győzhet. A lódításra (hódításra) épülő szisztémában semmi sem biztos, és senki nem nyertes. **Nem csak szankcionálás lehet a szembenállás következménye: egyszerűen lecsúsztathatják Európa jobb felének térképéről a renitens országo(ka)t.** **Gyilkos poén valós közjogi bázisról: régi alkotmány: Magyarország gazdasága olyan piacgazdaság, amelyben a köztulajdon és a magántulajdon egyenjogú és egyenlő védelemben részesül.** **Alaptörvény: 0. Nincs fair határ az állami és a magángazdaság között.** **Államkapitalizmus=álomkapitalizmus?**



Szókratész hosszú beszédekert tartott. A barátai meg is ölték.



És -
Hova lett az
Alkotmány ???

***Sarkalatos
törvények
kézi könyve
1. sz. kötet***

A BankRáció.hu 2012.11.07-i fb-bejegyzése: a kínai nyelvben a válság szó két jelből áll: az egyik a veszély, a másik a lehetőség. Alapmotívum: válságos helyzetben mindig lehetőséget keres(s)ünk arra, hogy megoldjuk a problémát. Rajtunk áll, hogy melyik szó jut dominanciára a krízisből.



Alázat

“Az a baj a világgal, hogy a hülyék mindenben holtbiztosak, az okosak meg tele vannak kételyekkel.”

Bertrand Russell

